

תוכנית הלימודים לעולים החדשים בחטיבה העליונה

שנה"ל תשפ"ז

פירוט הנושאים בחוזר זה:

עקרונות ומטרות בהוראת עברית כשפה שנייה לעולים חדשים בחטיבה העליונה	2
הוראה והערכה בתוכנית 30%	7
1. הוראה והערכה בית-ספרית בתוכנית 30% (סמל דיווח 11273)	7
2. שאלון 30% לנבחני משנה ולמשפרי ציון (סמל 11272)	14
הוראה והערכה בית-ספרית בתוכנית 70%	15
1. שאלון 70% לנבחנים ברמות א-ב (סמל 11284)	15
2. שאלון 70% לנבחנים ברמה ג (סמל 11274)	23

למורות ולמורים המלמדים לקראת בחינות הבגרות בעברית לעולים חדשים, בשנת תשפ"ח יתווסף לנבחנים בבחינת הבגרות ברמה ג שאלון נוסף בהבעה בעל־פה. השינוי בהיבחנות נוגע לתלמידים שיתחילו לימודיהם בכיתה י' בשנה"ל תשפ"ז ויסיימו לימודיהם בכיתה י"ב בשנה"ל תשפ"ט. שקלול הציון הסופי לתלמידים אלה יהיה זה: 30% - ציון הערכה חלופית בית-ספרית 11273 – ללא שינוי; 50% - ציון הערכה בשאלון חיצוני בכתב, סמל השאלון החדש – 11264. בשאלון זה אפשר יהיה להיבחן במועד קיץ ובמועד ב בכיתה י"א או י"ב (בשאלון זה ייבחנו לראשונה תלמידי י"א בקיץ תשפ"ח, והוא יחליף את ההיבחנות בשאלון 11274); 20% - ציון הערכה חיצונית בהבעה בעל־פה, סמל שאלון – 11276. בשאלון זה אפשר יהיה להיבחן במועדי חורף וקיץ בכיתה י"ב (בשאלון זה ייבחנו לראשונה תלמידי י"ב בתשפ"ט). פרטים נוספים, הנחיות ויחידות תרגול יפורסמו במהלך שנת תשפ"ז.
--

עקרונות ומטרות בהוראת עברית כשפה שנייה לעולים חדשים בחטיבה העליונה

התלמידים העולים מצויים בתהליך של השתלבות חברתית ותרבותית בארץ¹. השליטה בשפה העברית חיונית לבנייה של דימוי עצמי חיובי ולהצלחה מקצועית בהמשך דרכם של תלמידים אלה. בעבור העולים העברית כשפה שנייה נלמדת בסביבה הטבעית שבה היא משמשת במסגרת הלימודית, ורכישתה מיועדת להשגת מטרות חברתיות ואקדמיות כאחד.

ממחקרים שנעשו בישראל בעקבות גלי העלייה הגדולים של שנות התשעים (ליון, שוהמי וספולסקי, 2003), אפשר ללמוד שרכישת השפה נמשכת 5–11 שנים, וכי השליטה בה חיונית להצלחה בכל תחומי הדעת. עם זאת, הרוכשים שפה שנייה אינם שולטים בהיבטיה הפרגמטיים והרטוריים בהקשרים חברתיים-תרבותיים של שפת היעד ומתקשים לפענח מבעים עקיפים, כגון הומור ואירוניה. אי לכך, נדרש תיווך מתוכנן ומדורג בשיח בעל-פה ובכתב נוסף על החשיפה לשפה ועל מעורבות חברתית באוכלוסיית דובריה. נראה אפוא כי התלמידים העולים זקוקים לעזרה ולתמיכה בתהליך רכישתה של העברית בפרק זמן ארוך עד כמה שאפשר.

פריסת התכנים בחטיבה העליונה מבוססת על ההנחות שהשפה נרכשת באופן ספירלי, ולא כל הרוכשים את העברית כשפה שנייה נמצאים באותו שלב, שכן משך זמן שהייתם בארץ שונה. לכך נוספת גם השונות בין התלמידים העולים מבחינה אישית, חברתית, לימודית, תרבותית ולשונית.

בתוכנית 30% יושם הדגש בעיקר על האופנות הדבורה על-פי המטרות התקשורתיות השונות. השיח הדבור מחייב את הטמעת הכשירות התקשורתית בשפה ומצריך הבנה של מאפייני הסוגות השונות, הכפופים למטרותיהן. בתוך כך הלמידה וההערכה יתמקדו גם באופנויות האחרות: האזנה, הבעה בכתב והבנת הנקרא; אלו, כמו גם הנושאים הדקדוקיים, ישמשו מנוף לפיתוח ההבעה בעל-פה וליכולת ליצירת תקשורת יעילה בכיתה ובחברה. ההערכה בתוכנית 70% תכלול את הבנת הנקרא, את ההבעה בכתב (כתיבת טיעון או כתיבה ממצגת, בהתאם לרמה ולשאלון) וכן ידע דקדוקי בדגש על מאפייניו הפונקציונליים המשרתים את השליטה בשפה, את ההבנה ואת ההבעה.

עקב הספירליות המאפיינת את רכישת השפה, תהיה חפיפה בין תכנים בתוכנית 30% לתכנים בתוכנית 70%. ההבחנה תתבטא באורך הטקסטים לקריאה ובמורכבותם בתחום הבנת הנקרא וכן במורכבות תהליכי הכתיבה והיקפיה בתחום ההבעה בכתב (חשוב שהטקסטים הניתנים לתלמידים העולים החדשים יהיו מעובדים ומותאמים לרמתם מבחינה טקסטואלית ודידקטית. לפיכך לא יהיה נכון להשתמש בטקסטים המיועדים לדוברי עברית כשפת אם בשכבות גיל צעירות יותר, למשל).

ציון הבגרות במקצוע עברית ישוקלל מציון ההערכה הבית-ספרית (30% מהציון הסופי) ומהציון הסופי על השאלון החיצוני (70% מהציון הסופי), על פי החישוב: 21% ציון שנתי + 49% ציון שאלון הבחינה.

¹ גם אלה המוגדרים תושבים חוזרים עוברים תהליך מורכב של הסתגלות.

CEFR² – מסגרת ההתייחסות האירופית המשותפת לשפות: למידה, הוראה, הערכה

הגישה של ה-CEFR להוראת שפה היא גישה מכוונת פעולה (action oriented) לביצוע משימות ספציפיות. הלומד הוא משתתף פעיל בתהליך הלמידה, והלמידה מתבצעת תוך ביצוען של משימות משמעותיות בהקשרים החברתיים של "החיים האמיתיים". ה-CEFR מגדיר את השימוש בשפה באמצעות תיאורי ביצוע (can do descriptors) המתארים מה הלומד מסוגל לעשות בשפה במצבים מגוונים ולמטרות שונות בכל שלב של רכישת השפה. תיאורי הביצוע בכל רמה מנוסחים במונחים אופרטיביים וחיוביים ברצף של התפתחות והתקדמות ברכישת שפה. על המורים לגזור את דרכי ההוראה ואת המטרות מתיאורי הביצוע ולהתאימן לרמת התלמידים ולתרחישים השונים אשר הזמן והמקום מזמנים, כגון יציאה לטיול, חגים, ימי משבר ומלחמה.

פעילויות השפה כרוכות בכשירות הלשונית-התקשורתית של האדם בתחום מסוים בעולם האמיתי. ה-CEFR מחלק את פעילויות השפה לארבעה סוגים: קליטה (reception), הפקה (production), אינטראקציה (interaction) ותיווך (mediation).

במפרט התכנים עצמו יצוינו תיאורי הביצוע המצופים מתלמידים עולים ברמות השונות.

המטרות המרכזיות של הוראת העברית כשפה שנייה בחטיבה העליונה

- שיפור הכשירות האוריינית ויכולת הבנה והפקה של טקסטים כתובים ודבורים בהקשרים מגוונים על-פי תוכנית הלימודים בעברית כשפה שנייה ובהתאמה ליעדי משרד החינוך
- העשרת אוצר המילים לשם גיוון וגמישות משלבית ולהתאמת הלשון לנסיבות השיח
- טיפוח הכשירות הלשונית והשימוש התקין בלשון: בהגייה, בכתיב, בנטייה, בתצורה ובתחביר
- גיוון בדרכי ההערכה החלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה-למידה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי השפה והתרבות העברית

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

ממדי הבנת הנקרא

• איתור מידע

- איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט

• הבנה (פרשנות והיסק)

- הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
- הבנת אֶזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (לרבות ארגון מידע בטבלה)
- יצירת הכללות ופירוט
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

• הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)

הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע העולם של הקוראים
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט
- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים ומוסריים
- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים ולמצבים אחרים

הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה-טקסטואלית)

- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת מידת התאמתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות למטרת הכתיבה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

- בחינת מידת השפעתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות על הקוראים
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחזוק טענת הכותב
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי-רטורי)
- הערכה מנומקת על מבנה הטקסט

ביבליוגרפיה מומלצת למורים

ספרי עזר למורה להוראה ולתרגול

- בליבוים, ר' (תש"ע). עברית בה"א הידיעה, אקדמון, ירושלים: האוניברסיטה העברית.
- בליבוים, ר' (תש"ע). חוברת קלזים, אקדמון, ירושלים: האוניברסיטה העברית.
- בליבוים, ר' (2011). הקלז – הגדרתו ויתרונותיו, הד האולפן, 98, 101–105.
- בליבוים, ר' (תשע"ג). פועל. ירושלים: האוניברסיטה העברית, מאגנס.
- בליבוים, ר' (תשנ"ה). תחביר. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.
- בליבוים, ר' (תשנ"ז). תחביר לרמה ו', תרגול לספר תחביר. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.
- הומינר, ג' וצוקי ש' (תשע"א). בין השורות – עברית לרמת המתקדמים. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.
- הומינר, ג' וצוקי ש' (תשע"ה). הפועל בפעולה – עברית לרמת המתקדמים. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.
- לנצברג, ג' (תשע"ו). תחביר משולב. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.
- Ur, P. (1996). *A course in language teaching: practice and theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ur, P. (2011). *Vocabulary activities*. Cambridge: Cambridge University Press.

ספרים ומאמרים מומלצים בנושא רכישת שפה והוראתה

- אולשטיין, ע' (1997). "חקר הרכישה של לשון שנייה ושל הוראת לשון – מה למדנו עד עתה?" הד האולפן החדש, 73, עמ' 53-58.
- אולשטיין, ע' ו-ע' השכל-שחם (תשע"ב). "הוראת שפה המבוססת על חקר השיח", בתוך: השכל-שחם ע', ר' בורשטיין, ע' עמיר וה' אתקין (עורכות), מזמרת הלשון: עיון ומחקר בחינוך הלשוני (עמ' 366–387). ירושלים: משרד החינוך.
- אלפי-שבתאי, א' ורביד, ד' (2001). ידע לא ילידי בלשון שנייה: מקרה הסביל. סקריפט - אוריינות: חקר, עיון ומעש, 2, 77–101.
- גון, ע' (תש"ע): "מחקר הדקדוק והוראת העברית כשפה זרה – תקן ומציאות בלימוד חוק דקדוקי", חלקת לשון 41, עמ' 139–154.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

- לידובסקי-כהן, צ' (2010): מיקרו דקדוק לעומת מקרו דקדוק – במה אנו עוסקים ובמה מן הראוי שנעסוק, הד האולפן החדש, 97.
- עמיר ע' וה' אתקין (תשע"א). מה בין דיון לוויכוח? חלקת לשון, 42, 119–136.
- רביד, ד' (תשס"ב). ניצני השיח הדבור והתפתחותם ברכישת השיח העיוני. בלשנות עברית, 50–51, 95–121.
- רוזנר, ר' (2014). "דיבור מתוכנן" בתכניות הלימודים בעברית (כשפת אם) בבית הספר העל-יסודי בישראל: סקירת התכניות משנות החמישים של המאה העשרים ועד ימינו. דפים, 57, 95–121.
- שורצולד (רודריג), א' (תשע"ב). מלשון הלימודים ללימוד הלשון, בתוך: השכל-שחם ע', ר' בורשטיין, ע' עמיר וה' אתקין (עורכות), מזמרת הלשון: עיון ומחקר בחינוך הלשוני (עמ' 139–146). ירושלים.
- מאמרים מקוונים בנושא רכישת שפה והוראתה – בפורטל המורים לעברית לעולים חדשים.

הוראה והערכה בתוכנית 30%

1. הוראה והערכה בית-ספרית בתוכנית 30% (סמל דיווח 11273)

התלקיט ככלי לקידום ההבעה בכתב ובעל-פה

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בנוגע לחומר הנלמד. בתחום הדעת עברית הוא משקף את מכלול מיומנויות השפה: קריאה, כתיבה, הבעה, הבנה, בקרה עצמית ושכתוב – שהן ממהות המקצוע ומהוות נדבך מרכזי ברכישת השפה. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמידים עוברים במהלך הלמידה: הטקסטים שמשמשים את התלמידים כתשתיות לכתיבה, הטיטוטות שהתלמידים כותבים, המשוב שהתלמידים מקבלים מעמיתיהם וממוריהם, השכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל והתוצר הסופי.

חשוב לציין שיש דרכים שונות לקדם את ההבעה: הערכה של רכיבים מסוימים בכתיבה או הערכת התוצר כולו, משוב עמיתים, פעילות כיתתית להערכת תוצרים וליצירת תבחיני הערכה, משוב ובקרה עצמית של התלמידים וכדומה. על כן אין הכרח שהמורים יבדקו ויעריכו כל שלב ושלב בתהליך העבודה. עם זאת מומלץ כי החומרים שהמורים בוחרים להערכה, יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. המלצות לארגון התלקיט, לתכנון מהלכי כתיבה ולהערכת תוצרי כתיבה יש בסביבה המקוונת קיוון העברית לעולים חדשים ויינתנו בהדרכה ובהשתלמויות. המורים עשויים להתבקש להציג את התלקיטים המתעדים את תהליכי העבודה בהבעה בכתב ובהבעה בעל-פה כמפורט בהמשך.

הבנת הנקרא בתוכנית 30%

במהלך שיעורי עברית יש לחשוף את התלמידים למגוון רחב של טקסטים למטרות תקשורתיות מגוונות:

- טקסטים המוסרים מידע במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה, הצגת רעיון על היבטיו וכדומה
- טקסטים למטרות טיעון ושכנוע
- טקסטים למטרות שימושיות, הדרכה והפעלה

הטקסטים יהיו רציפים ובלתי רציפים, כגון טבלאות ותרשימים, טקסטים בלתי מילוליים כגון איורים ותמונות וכן טקסטים זעירים כגון דבקיית, מודעות ופרסומות. ההוראה תתמקד בפיתוח מיומנויות אורייניות ושאלות שאלות בממדי ההבנה השונים (ראו "עקרונות להוראת עברית בשפה שנייה" בעמודים 2-6).

הדגשים:

- הוראת הבנת הנקרא נעשית הן בתוכנית 30% הן ב-70%. על כן מומלץ לבנות **תוכנית ספירלית** רב-שנתית.
- לעיסוק שיטתי בטקסטים מנקודות ראות שונות בהבנת הנקרא, לרבות התמקדות באוצר מילים, יש חשיבות רבה ברכישת שפה. על כן יש להקפיד על קריאה של לפחות 20 טקסטים בשנה. חשוב שהטקסטים יהיו בהיקפים שונים ובסוגות השונות, מודפסים ומקוונים.

הבעה בכתב בתוכנית 30%

גם הוראת תחום ההבעה בכתב היא ספירלית. נושאים רבים חוזרים ונלמדים ברמות שונות של העמקה ושל מורכבות בהתאם לשכבת הגיל ולרמת בקיאותם של הלומדים בשפה העברית. על כן חשוב שהמטלות תהיינה מדורגות ומותאמות. על הכתיבה להיות תהליכית ומלווה בתהליכי ויסות³, משוב, טיוט ובקרה.

בנסיבות טבעיות הכתיבה נעשית בדרך כלל מתוך מניע כלשהו, לכן רצוי להקדים לכתיבה פעילות שתיצור הניעה (מוטיבציה) אצל הכותבים ותייצר סיטואציה רלוונטית לכתיבה. על הכתיבה להיות לנמענים אמיתיים (שאינם רק המורים הבודקים את הכתיבה) ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולםם של התלמידים ככל הניתן. כדאי להימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות ומהערכה המתמקדת בעיקר בתקינות הלשונית ובניסוח.

בתחום זה יש לכלול כתיבה בסוגות שונות ולמטרות שונות, בזיקה לטקסטים/ים או שאינה בזיקה לטקסטים/ים, כגון הבעת עמדה והנמקתה; מכתב לנמענים שונים בנסיבות אותנטיות, כגון כתיבת מכתב תודה, מכתב תלונה, נייר עמדה, המלצה על סרט, ספר או סדרה. בשלב זה יילמדו גם מיומנויות של סיכום טקסט אחד או יותר. יש לתרגל עם התלמידים כתיבה בהיקפים שונים החל בכתיבת תשובה לשאלה ועד כתיבה רחבת היקף. חשוב לקדם בהוראת הכתיבה למידה מתוך עניין ולאפשר לתלמידים לבחור את נושא הכתיבה של לפחות אחד מהחיבורים.

מה בתלקיט?

בתלקיט יוצגו שני מהלכי כתיבה: האחד יעסוק בנושא אישי הקרוב לעולמו, כגון סיפור העלייה האישי, סיפור ההתאקלמות בארץ וכדומה; והאחר מהלך כתיבת טיעון שתעסוק בנושאים כלליים של חברה, תרבות ופנאי, כגון ספורט, טכנולוגיה, צרכנות, אקטואליה וזכויות הפרט. הכתיבה תכלול נימוקים מבוססים ומשכנעים כמו גם התייחסות לקולות השונים כלפי התופעה או הטענה (קולות רווחים, קולות מתנגדים).

היקף תוצרי הכתיבה הוא 150-200 מילים. התלמידים ייעזרו במקורות מידע בהכוונת המורה.

לתלקיט יוצרפו העדויות למהלך הלמידה והכתיבה:

- ✓ הטיוטות שכתבו התלמידים
- ✓ המשוב שקיבלו התלמידים והשכתוב שנעשה בעקבותיו
- ✓ המקורות ששימשו לביסוס הנימוקים
- ✓ התוצר המוגמר

³ ויסות הכתיבה הוא התהליך שבו הכותב מנהל את מחשבותיו, את רגשותיו ואת מעשיו כדי להגיע למטרות הכתיבה: שיפור יכולותיו ושיפור הטקסט הכתוב. מתוך ליכטינגר, ע' (2008). האתגר שבהבעה: תהליכי ויסות ואסטרטגיות בכתיבה. תל אביב: מכון מופ"ת.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

פירוט ממדי ההערכה להבעה בכתב

רכיבים גנריים להערכת כתיבה:	
- ציר רעיוני: לטקסט ציר רעיוני ברור הכולל כמה רעיונות (בהתאם להיקף הכתיבה) המוצגים ביחידות מפותחות ומובחנות המקושרות באופן ברור וקוהרנטי - פתיחה וסיום: כתיבת פתיחה וסיום ההולמים את סוג הכתיבה - מודעות לנמען: הטקסט מכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים, לדוגמה: הגדרת מושגים רלוונטיים, מילוי פערי מידע וכדומה - רלוונטיות: הימנעות ממידע עודף וממידע שאינו רלוונטי - קישוריות: שימוש הולם באמצעי קישור מגוונים: מילות קישור, מאזכרים וכדומה - ארגון הטקסט: הטקסט מאורגן כראוי מבחינה גרפית. <u>בטקסט מודפס יש להקפיד על חלוקה לפסקות, מעברים משורה לשורה, יישור לשני הצדדים, גודל גופן אחיד, הדגשות, רווח אחיד בין השורות, היעדר רווח לפני סימני פיסוק וכדומה. בטקסט שאינו מודפס יש להקפיד בעיקר על החלוקה לפסקות ועל המעבר משורה לשורה.</u> כתיבה בזיקה למקורות מידע: בכתיבת מאמר טיעון הנשענת על מקורות מידע חשוב לחנך להבאת הדברים בשם אומנם תוך שימוש בדרכי המסירה השונות.	תוכן ומבנה
- תחביר: משפטים שלמים הבנויים כהלכה, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור - מורפולוגיה: שימוש תקין בצורות הנטייה (כגון שימוש תקין באותיות אית"ן, או הבחנה בין נטיית היחיד לנטיית הרבים) - פיסוק: שימוש נכון והולם בסימני הפיסוק, בייחוד נקודה וסימן שאלה - כתיב: היעדר שגיאות כתיב (לנבחנים ברמות ב' ו'ג אין להפחית נקודות במבחן בגין שגיאות כתיב) - משלב: שימוש במשלב לשוני אחיד לאורך הטקסט המתאים לנסיבות השיח, בהתחשב ברמת התלמידים - אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות	לשון ומבע

הבעה בעל־פה בתוכנית 30%

תחום ההבעה בעל־פה הוא חלק מתוכנית הלימודים של המקצוע עברית כשפה שנייה, ומטרתו היא לפתח כישורי תקשורת דבורה בסיטואציות שונות, למטרות שונות ובהקשרים חברתיים מגוונים. יש לכלול את נושאי ההבעה בעל־פה במערך ההוראה וללמד באופן שיטתי בהיקף של כ-40% מסך שעות ההוראה בתוכנית זו.

הוראת ההבעה בעל־פה תתמקד בשלוש סוגות מרכזיות: ריאיון – שיחה של שאלות ותשובות; שיח מתוכנן מחיי היום־יום, חיי החברה או נושאים אישיים, דיון, פתרון בעיות או דילמות באמצעות עבודה בקבוצות, משחקי תפקידים וכדומה; פרזנטציה בנושאים מתחומים שונים בעלי ערך תרבותי או אישי, כגון חוויות העלייה וההיקלטות בארץ, אקטואליה ומעורבות חברתית. כאן אפשר לכלול תוצרים יצירתיים, כגון מחזה או הצגה ומיזמים אחרים הכוללים מיומנויות הבעה בעל־פה.

במהלך שיעורי העברית חשוב לייצר הזדמנויות לאינטראקציה הכוללת האזנה ודיבור לשם פיתוח היכולת התקשורתית וכן לשם פיתוח מודעות לכללי הדיבור תוך הכרת הקודים החברתיים־התרבותיים ונורמות ההתנהגות הנהוגות בדיבור בפני קהל. חשוב לתרגל פענוח תכנים בהאזנה לקטעי שמע, קטעי קריאה, צפייה בתשדירים וכדומה. אורך הקטעים ורמתם יותאמו לרמת התלמידים ולתחומי העניין שלהם.

ההערכה הבית־ספרית תכלול השתתפות בשיחה או בדיון מתוכנן, פרזנטציה של נושא לימודי והדמיה של אירועים תקשורתיים. כל אלו יתועדו בתלקיט ויכללו תהליכי הוראה ובקרה: מחוונים ומשובים.

מה בתלקיט?

בתלקיט יוצגו שני תוצרים מתחום ההבעה בעל־פה הכוללים עדויות לתהליך ההוראה ולקידום התלמידים:

- ✓ נימוקים לבחירת הנושא
- ✓ סיכום מקורות המידע בנושא
- ✓ ראשי הפרקים לפרזנטציה או השאלות לריאיון או התמלול למחזה או להצגה
- ✓ תוצר סופי – הפרזנטציה והמצגת או הריאיון או המחזה
- ✓ משוב המורה ורפלקציה אישית על התהליך
- ✓ עזרים נלווים, כגון תמונות או טקסטים חזותיים אחרים
- ✓ תיעוד באמצעות הקלטה או סרטון – במידת האפשר

צוותי ההוראה יוכלו לבחור בהתאם לשיקוליהם משימות מתאימות אחרות או נוספות, המפתחות את ההבעה בעל־פה של תלמידיהם והכוללות תהליכי הוראה, תוצר סופי ורפלקציה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

הפקת טקסט דבור – תיאורי ביצוע

הלמידה במסגרת ההערכה החלופית (30%) תתמקד **בהבעה בעל־פה** (הפקה דבורה). להלן **תיאורי הביצוע** (can do descriptors) המצופים מתלמידים עולים חדשים **רמות א-ב** (בהתבסס על מסגרת ההתייחסות האירופית המשותפת לשפות CEFR, יוני 2022). דרישות השטף, הדיוק ואוצר המילים שבתיאורי הביצוע יותאמו לתלמידים עולים חדשים **רמה ג**.

תיאור חוויה
התלמידים יהיו מסוגלים ✓ לתאר בהרחבה חוויות אישיות ואירועים (למשל טיול, מסיבה, אירוע ספורט) ✓ לדווח על אירועים בלתי צפויים (למשל תאונת דרכים, מסיבת הפתעה, זכייה בלוטו) ✓ לתאר בהרחבה עלילה של ספר וסרט ולהביע את התרשמותם ✓ לתאר חלומות, תקוות ושאיפות ✓ לתאר אירועים אמיתיים או דמיוניים
מסירת מידע
התלמידים יהיו מסוגלים ✓ למסור מידע מפורט באופן מהימן ✓ להסביר את הנקודות העיקריות של רעיון או בעיה ברמת דיוק סבירה ✓ למסור הנחיות מפורטות ומדויקות לביצוע משימה ✓ לדווח על אירועים חדשניים באופן מלא ומהימן
בסיס להצגת טיעון
התלמידים יהיו מסוגלים ✓ להצדיק את נקודת המבט שלהם בנושא מוכר באמצעות מתן סיבות אחדות ✓ להסביר נקודות מבט לגבי סוגיה אקטואלית שנויה במחלוקת באמצעות ציון יתרונות וחסרונות ✓ להציג מהלך של טיעון מנומק, לוגי וברור
מסירת הודעות לציבור
✓ התלמידים יהיו מסוגלים להודיע הודעות לידיעת הציבור לגבי התרחשות באופן בהיר, שוטף וספונטני; ניתן להבין את ההודעה ללא קושי או מאמץ מצד השומע.
דיבור בפני קהל
התלמידים יהיו מסוגלים ✓ להציג פרזנטציה באופן בהיר הניתנת להבנה ללא קושי (ובה הרעיונות העיקריים מפותחים בהרחבה) ✓ להשיב על שאלות באופן שוטף וספונטני בזמן הצגת הפרזנטציה או לאחריה

פרקי הלשון בתוכנית 30%

העולים החדשים זקוקים להוראה מפורשת ויעילה של פרקי הדקדוק גם אם הם נמצאים בחברה דוברת עברית. הדקדוק צריך להילמד בדרך תקשורתית, כלומר באמצעות טקסטים אותנטיים בנושאים מעוררי שיחה. על השיח לעודד שימוש תקין בצורות הדקדוקיות שילמדו (כמפורט להלן) ולהיות כלי לפיתוח אוריינות לשונית אצל התלמידים.

חלקי הדיבר

שם העצם

- מינו של שם העצם: זכר, נקבה
- שמות ללא צורת יחיד, כגון שמיים, מים
- צורני הריבוי הצפויים/הרגילים לשם **סיום / סות** לזכר ולנקבה, כגון ילד – ילדים, ילדה – ילדות
- צורות ריבוי החורגות מהמערכת, כגון שולחן – שולחנות, ביצה – ביצים
- צורות הזוגי (לרבות מילים בריבוי על דרך הזוגי), כגון עיניים, שפתיים, מכנסיים, מספריים
- מילים שכיחות בזכר או בנקבה יחיד שאין להן סממן חיצוני של המין, כגון עט, בית, חצר, אבן, ארץ, עיר, לילה.
- נטיית השייכות של שם העצם ביחיד
- נטיית השייכות של שם העצם ברבים
- המרת כינוי חבור לפרוד ולהפך
- יידוע השם: ה"א היידוע, כינוי שייכות, שם פרטי
- מילות היחס + תווית יידוע: בכ"ל (בבית) לעומת משה"ו (מהבית)

שם התואר

- התאמת שם התואר לשם העצם במין, במספר וביידוע (תידרש תקינות לשונית ברמת הצירוף וברמת המשפט).

הפועל

- זיהוי הפועל במשפט ובפסקה
 - בניית פועל והתאמתו לגוף ולזמן במשפט נתון
 - בניית שם פועל ושיבוצו במשפט או בקטע
 - הכרת זמני הפועל, הגופים וצורני הנטייה
- יש ללמד את עקרון מציאת הפועל במשפט על פי מאפייניו: נטייה בזמן ובגוף.

מילות היחס

- נטייה תקנית של מילות היחס השונות ושיבוצן במשפט, לרבות שיבוץ מילת היחס "את" לפני שם עצם מיודע
- הכרת מילות היחס המוצרכות על ידי הפועל או שם התואר (כגון אחראי ל.. רחוק מ..)

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

תחביר

- זיהוי עיקרי המשפט הפועלי: הפועל ועושה הפעולה (התלמידים אינם נדרשים לניתוח תחבירי של המשפט). **הערה:** יש לעסוק גם במשפטים סבילים.
- התאמת הפועל לעושה הפעולה בזמן ובגוף
- סדר המילים במשפט הפועלי: בניית משפטים בעלי סדר מילים תקין והגיוני
- הבחנה בין צירוף שמני לבין משפט שמני, כגון: החתולה יפה – החתולה היפה
- המרת משפטי חיווי למשפטי שאלה ולהפך
- קשרים לוגיים. התלמידים נדרשים להכיר את הקשרים האלה: ריבוי והוספה, תנאי (קיים בלבד), סיבה ותוצאה, ויתור, ניגוד, השוואה, תכלית וזמן.
- שימוש תקין בקשרים השונים המופיעים לפני שם העצם (כגון בגלל) ולפני פסוקית (כגון מפני ש / כאשר) בתחילת המשפט ובאמצעו
- הבנת התפקיד הרטורי והשימוש הנכון בקשרים הלוגיים במשפטים וביחידות השיח
- שימוש תקני בסימני הפיסוק האלה: נקודה, סימן שאלה וסימן קריאה

מערכת הצורות

מערכת הפועל

- הכרת מבנה הפועל בעברית: שורש, מוספיות הזמנים, הגופים והבניינים (התלמידים לא יידרשו לניתוח פעלים ולמציאת שורש ובניין).
- נטייה של פעלים על-פי שם פועל נתון במשפטים וביחידות שיח
- שימוש תקין בצורות הפועל, כגון צורת העתיד בגוף ראשון

מערכת השם

- דרכי יצירת שמות בעברית: שורש ומשקל, בסיס וצורת סופי
- הכרת משמעויות הצורנים הסופיים האלה: **קן – קי – קית – מן – מות – פאי – פִּיָּה**

הדגשים כלליים:

- הדגש בהוראת מערכת הצורות הוא על הכרת דרכי יצירת השמות בעברית ועל הצורנים הסופיים היוצרים משמעות לקסיקלית. אין צורך בשינון משמעויות המשקלים.
- חשוב להימנע מתרגול טכני של מערכות הפועל והשם. מומלץ לתרגל מטלות הדורשות יישום והפקה של טקסטים כתובים ודבורים והמשלבות את הידע הדקדוקי הנלמד, לדוגמה: בניית טקסט המתאר את חוויותיהם של התלמידים העולים החדשים ביום הראשון בארץ (תרגול פעלים בזמן עבר בגוף ראשון), בניית טקסט המתאר שאיפות לעתיד: "כשאסיים את לימודי בבית הספר אני..." (תרגול פעלים בזמן עתיד בגוף ראשון) וכדומה.

2. שאלון 30% לנבחני משנה ולמשפרי ציון (סמל 11272)

משנת תשפ"ז שאלון 11272 לא יתקיים עוד ולא ניתן יהיה להיבחן בו. נבחנים בוגרים ונבחני משנה המבקשים להיבחן בשאלון 30% לעולים חדשים ייבחנו בשאלון 11282, ויהיו זכאים לתוספת של 10 נקודות לעולה ברמות א-ב ו-15 נקודות לעולה ברמה ג.
ראו כאן את מבנה הבחינה ומפרט התכנים לשאלון 11282.

הוראה והערכה בית-ספרית בתוכנית 70%

1. שאלון 70% לנבחנים ברמות א-ב (סמל 11284)

לשאלון הבגרות שני חלקים: א. הבנה והבעה ב. לשון

פרקי הלשון ישולבו בהוראה ובהערכה כחלק מפיתוח מיומנויות לשוניות בדיבור ובכתיבה ולא רק מטרה כשלעצמה.⁴

מבנה השאלון 11284:

פרקים	נושאים	ממדים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא	- טקסטים למטרות שונות: - טקסטים למטרת מסירת מידע במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו - טקסטים למטרת טיעון ושכנוע - טקסטים למטרת הפעלה והדרכה - בתוך כך ישולבו – - טקסטים בלתי רציפים כגון טבלאות ותרשימים - טקסטים בלתי מילוליים כגון איורים ותמונות - טקסטים זעירים כגון דבקיות, מודעות ופרסומות	הוראת שפה באמצעות טקסטים תתמקד בפיתוח מיומנויות אורייניות בהבנת הנקרא ובשאלות שאלות בממדי ההבנה השונים: איתור מידע, הבנה – פרשנות והיסק, הערכה ביקורתית ורפלקציה (ראו "עקרונות להוראת עברית כשפה שנייה" בעמודים 2-6). וכן בהעשרת אוצר המילים מתוך ההקשר.	פרק הבנת הנקרא בשאלון הבגרות יכול שיהיה או שלושה טקסטים. נוסף על כך ייתכנו טקסטים זעירים, וטקסטים שאינם רציפים, בהיקף כולל של כ-900 מילים. פרק ההבנה יכול שאלות בדיקה לכל אחד מהטקסטים וכן שאלות מיזוג מידע. השאלות תהיינה בממדי ההבנה השונים ותכלולנה מושגים בכתיבת הטיעון. תהיינה שאלות על אוצר מילים וביטויים בהקשר של הטקסטים.	30%

⁴ יש הבדל רב בין הוראת הדקדוק בשפת-האם ובין הוראתו בעברית כשפה שנייה. אצל הדובר הילדי הידע קיים, ומטרת הוראת הדקדוק היא להעמיק את הידע על הלשון ולפתח מודעות לשונית עמוקה. לומד השפה השנייה צריך לרכוש את הידע כחלק מלימוד השפה. עליו לדעת להשתמש בכללי הדקדוק תוך כדי העיסוק בדיבור ובכתיבה כשאלה מסייעים לו בהבנת הנקרא והנשמע.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

פרקים	נושאים	ממדים	דגשים	משקל
הבעה בכתב	כתיבה ממוזגת של שני טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה	- ממדי הערכת הכתיבה הממוזגת – תוכן המידע: רלוונטיות, תמציתיות ודיוק – ארגון המידע: עצמאיות הטקסט, לכידות וקישוריות, חלוקה מושכלת לפסקות ושזירה בין רעיונות – משותפים לצד הייחודיות שבכל טקסט – שימוש מושכל בדרכי מסירה שונות - ייחוס המידע לכותבים - המתאימים ואזכור מקורות המידע בגוף הטקסט ובסופו על פי נורמות אקדמיות – לשון מבע ותקינות: תקינות תחבירית, שימוש תקין בפועל ובשם ובנטייתיהם, שימוש תקין במילות היחס, בהצרכה וביידוע – ניסוח ההולם את אופי הכתיבה	• היקף הכתיבה הנדרש הוא כ-150 מילים. • בהערכת הכתיבה זכאים הנבחנים העולים להתעלמות משגיאות כתיב (למעט תלמידים ברמה א). • יינתן דגש על כתיבה לכידה ועל ניסוח ומבע ברורים.	20%
לשון	• תחביר • תקינות במילות היחס • תקינות בשימוש בשם המספר • מערכת הצורות	– הבנה – המרה – יצירה – פירוק – תקינות	התשאול בפרקי הדקדוק יתבסס בעיקר על היבט פרגמטי-תקשורתי ולא על ההיבט המבני-פורמלי. הנבחנים יידרשו לגלות הבנה ובקיאיות בשימוש נכון ותקין בדקדוק העברי ולא בניתוח מסורתי של פעלים, שמות ומשפטים.	50%

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

משך הבחינה: שלוש שעות

חומר עזר מותר לשימוש: לנבחנים עולים חדשים ותושבים חוזרים ברמות ב-ג בלבד – מילון או מילונית אלקטרונית שפת-אם-עברית, עברית-שפת-אם או כל מילון בעברית. ייאסר כל שימוש במילון או מילונית הדורשים חיבור לאינטרנט.

נבחנים מותאמים: לנבחנים הזכאים להתאמה של מבחן מותאם, תינתן בחירה בין שאלות בפרקים השונים. טבלת התאמות (טבלת בחירה) תתפרסם כחודש לפני בחינת הבגרות. באחריות בית הספר להדפיס את הטבלה לנבחנים הזכאים להתאמה של מבחן מותאם.

המרת שאלונים למשפרי ציון: נבחני משנה שנבחנו טרום הרפורמה (עולם ישן) ורוצים להשלים היבחנות בשאלון 011106 (213) או לשפר ציון בו, ייבחנו בשאלון 11284.

שאלוני עבר מפורסמים בפורטל הפדגוגי.

מומלץ ללמוד ולתרגל את נושאי הלימוד בסביבה הדיגיטלית קיוון העברית לעולים חדשים.

מפרט התכנים והמיומנויות לשאלונים:

הבנת הנקרא והבעה בכתב

פרק ההבנה וההבעה במבחן יתמקד בטקסטים למטרות מסירת מידע, טיעון ושכנוע והפעלה. בתוך כך עשויים להופיע טקסטים חזותיים ובלתי רציפים. ייכללו שאלות בממדי ההבנה השונים, לרבות מטלה של כתיבה ממזגת. להלן הנושאים שיעמדו במוקד פרק זה:

- הבנת תוכן הטקסט ברמות נגישות שונות: מהרמה שבה המידע מצוי באופן מפורש בטקסט ועד לרמת פרשנות והסקת מסקנות על סמך הכתוב בטקסט
- זיהוי הנושא המשותף וזיהוי נקודות הדמיון והשוני בין הטקסטים
- שאלות על משמעות של מילים וביטויים על סמך ההקשר הטקסטואלי
- יצירת הכללות והסקת מסקנות מתוך המידע בעזרת זיהוי הקשרים בטקסטים
- זיהוי היחסים בין פרטי מידע בטקסטים השונים, לדוגמה יחס של הכללה ופירוט, עימות, הוספה, הדגמה ועוד
- קישור בין פרט מידע לבין המקור או המקום שבו הופיע (כגון לדעת מי אמר מה)
- היכרות עם רכיבי הטיעון וזיהוי בטקסט, כגון עמדת הכותב, מערך ההצדקות: הנמקה, הסבר, ציטוטים ונתונים, טענת נגד, הסתייגות, הפרכה והמלצה.
- זיהוי מאפייני המקור (סוג המקור, המחבר, נקודת המבט, האמינות וכו') והשימוש בהם בצורה מושכלת בעת הכתיבה
- הפקת מידע והסקת מסקנות מטקסטים בלתי רציפים, כגון טבלאות, דיאגרמות ותרשימים
- הפקת מידע והסקת מסקנות מטקסטים בלתי מילוליים, כגון איורים ותמונות
- כתיבה של תשובה מיטבית להבעת עמדה מנומקת ומשכנעת
- כתיבה ממזגת על סמך שני טקסטים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

מיומנויות העל בכתיבה ממצגת:

- בנייה מחודשת של הטקסטים המקוריים בהתאם למטרות המיזוג והכתיבה באופן עצמאי ושאינו מהוקשר. יש להקפיד על פתיחה מתאימה שתציג את הנושא. הפתיחה יכולה להיות הגדרת המושג, תיאור התופעה, תיאור המצב הקיים וכיוצא בזה בהתאם לנושא הכתיבה ובהתאם למטלה תוך מודעות לנמען הפוטנציאלי של הדברים.
- מיזוג של פרטי מידע משלימים או מתחרים
- ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים
- השמטת מידע שאינו רלוונטי
- כתיבה בפרפרזה או העתקה מושכלת ממאמרי התשתית

בכתיבה ממצגת למטרת כתיבה אקדמית יש להקפיד על העקרונות הללו:

- נאמנות למקורות המידע
- שימוש מושכל ומדויק בדרכי המסירה השונות, יש לתת את הדעת כי שימוש יתר בדרכי מסירה ובפועלי הבעה/אמירה פוגם בקריאות הטקסט ובעצמאותו.
- אזכור מקוצר של מקורות המידע בגוף הטקסט ורישום ביבליוגרפי על-פי המוסכמות האקדמיות המקובלות בסופו (כל אחת מדרכי הרישום האקדמי מקובלת). יש לשים לב כי לא נעשה אזכור רב מדי שלא לצורך, וכי עומס באזכור המקורות (בייחוד כשמדובר בסיכום על סמך שני מקורות בלבד) פוגם בקריאות ובעצמאות של הטקסט.
- שמירה על משלב לשון אחיד והולם המתאים לכתיבה עיונית

הפקת טקסט כתוב – תיאורי ביצוע

תיאורי הביצוע (can do descriptors) הנדרשים מתלמידים עולים חדשים עם סיום לימודיהם במערכת החינוך (מבוסס על מסגרת ההתייחסות האירופית המשותפת לשפות CEFR, יוני 2022).

הפקה כתובה: מבט-על
✓ התלמידים יהיו מסוגלים להפיק טקסטים ברורים ומפורטים במגוון נושאים תוך מיזוג מידע וטיעונים והערכתם ממספר מקורות.
כתיבה תיאורית-חוויתית-אישית
✓ התלמידים יהיו מסוגלים לתאר אירועים וחוויות אמיתיים או דמיוניים באופן מפורט, לכיד ומקושר תוך היצמדות למוסכמות הסוגה שבה עוסקים.
כתיבה עיונית-טיעונית
התלמידים יהיו מסוגלים ✓ לסכם, לדווח ולחוות דעה על אודות מידע עובדתי מצטבר בעניינים מוכרים וענייניים לא שגרתיים ✓ להפיק טקסט טיעוני לכיד ומקושר שבמרכזו הבעת עמדה מנומקת ומבוססת ✓ למזג מידע משני מקורות לטקסט עצמאי, לכיד ומקושר

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

תחביר ⁵	
הידע התחבירי יסתמך על הידע הלשוני שנלמד בתוכנית 30%. השאלות בתחביר יתבססו על משפטים או על יחידות טקסט מן המאמרים וכן על יחידות טקסט שאינן מתוך המאמרים בהכרח. הדגשים: - השאלות בתחביר יתמקדו בידע פונקציונלי – פירוק, הרכבה ויצירה של מבנים תחביריים ברמת המשפט וברמת הטקסט הקצר. לא יידרש ניתוח תחבירי של חלקי המשפט. - בתחום התקינות תידרש תקינות תחבירית המשמשת בדיבור יום יומי, בתקשורת בין אישית, בדיבור בפני קהל ובכתיבה. צירופים: פירוק, הרכבה ויצירה, יידוע, צורת יחיד וצורת רבים ● צירוף שם עצם ותוארו: יידוע הצירוף, ריבוי הצירוף, התאמת שם התואר לשם העצם במין ובמספר ● צירוף סמיכות: יידוע הסמיכות, השינויים החלים בנסמך, ריבוי הסמיכות, פירוק הסמיכות ● צירוף סמיכות ושם תואר: יידוע, ריבוי והתאמת שם התואר לצירוף משפטים: פירוק, הרכבה ויצירה ● פירוק, הרכבה ויצירה של משפטים במבנים תחביריים שונים: פשוט, איחוי, מורכב, משפטים בעלי חלקים כוללים, משפטים בעלי נושא סתמי. שימו לב: השימוש במונחים התחביריים כאן הם בעבור המורה, אך התלמידים לא צריכים להכירם והם <u>לא</u> יידרשו לסיווג תחבירי פורמלי של סוגי המשפטים. ● משפטי קיום ושייכות: יש/אין בזמנים השונים (היה / לא היה) ● משפטים מודליים: בניית משפטים במבנים מודליים המביעים עמדה, אזהרה, המלצה או הוראה. דוגמה: צריך, אפשר, אסור, מותר, כדאי, חשוב, רצוי, מקובל + שם פועל ● פירוק יחידות שיח למשפטים עצמאיים ● הרכבת משפטים ליחידות שיח ● המרה בין מבנים שונים של משפטים תוך שמירה על המשמעות הלוגית של המשפט ושימוש תקין במילות הקישור. יש להתמקד בשימוש התקין ובמשמעות הסמנטית של הקשרים בתוך הקשר המשפט או יחידת השיח, כמפורט להלן:	
משפטי לוואי	ש, אשר, ליצירת פסוקיות לוואי המרחיבות את שם העצם

⁵ הוראת התחביר היא מנקודת מבט פונקציונלית, קרי לצורך זיהוי הרצף הלוגי במשפט ובטקסט וכן לצורך כתיבה במשלבי לשון שונים (המרות). רציונל להוראה ודוגמאות – בליבוים, ר' (תשנ"ה). תחביר+, אקדמון, ירושלים: האוניברסיטה העברית. הדגש בהוראת התחביר יהיה על ההיבט הפונקציונלי. הדגשת הקשר בין המבנה התחבירי ובין הסיטואציה התקשורתית (ברוח תוכנית הלימודים עברית כשפה שנייה, תשס"ט:72).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

• במקרה של, בלי, ללא • אם לתנאי קיים • לו, אילו לתנאי בטל	משפטי תנאי
• בראש פסוקית: כי, מפני ש, משום ש, מכיוון ש, מאחר ש, בגלל ש, • בין איברים: לכן, לפיכך, על כן, בעקבות זאת • לפני שם העצם: בגלל (ה-), בשל, בעקבות, עקב, בזכות, לאור, לרגל	משפטי סיבה ותוצאה
• בין איברים: אף על פי כן, בכל זאת, עם זאת, למרות זאת, אולם, אבל, אך, /אומנם... אבל.../ • בראש פסוקית: אף על פי ש, אף ש, גם אם, למרות ש • לפני שם עצם: למרות (ה-), על אף	משפטי ויתור והסתייגות
• בראש פסוקית: כמו ש, /כשם ש,... כן/ • בין איברים: ואילו, לעומת זאת, בניגוד לכך, אך, אבל, אולם, /לא... אלא.../ • לפני שם העצם: כמו, בניגוד ל, בהשוואה ל, לעומת (ה-)	משפטי השוואה - דמיון, ניגוד
• בראש פסוקית: כדי ש, • בין איברים: לשם כך, למען • לפני שם פועל: כדי, בשביל • לפני שם עצם: למען, לשם, בשביל (ה-)	משפטי תכלית
ו, גם, נוסף על כך, זאת ועוד, יתר על כן, יתרה מזו, /לא רק... אלא גם.../	משפטי הוספה והדגשה
• בראש פסוקית: כש, כאשר, לפני ש, אחרי ש, לאחר ש, בזמן ש • בין איברים: קודם (לכן), לפני כן, אחר כך, לאחר מכן • לפני שם עצם: לפני, אחרי, לאחר, בזמן, בעת • הכרת מילות הזמן המתייחסות לנקודת זמן ממוקדת והנלמדות כפריטים לקסיקליים, כגון: היום, מחר, לעיתים, עתה, אתמול, שלשום, מעולם, לעולם	משפטי זמן
• משפטי תוכן הפותחים ב-ש, כי או מילת שאלה יש לעמוד על ההבחנה בין מילת השעבוד "כי" המציינת סיבה לבין מילת שעבוד הפותחת פסוקית תוכן. • פסוקית נושא שבראשה מילות השעבוד מה ש, מי ש	משפטי תוכן

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

דיבור ישיר ודיבור עקיף

- זיהוי ופיסוק משפטים בדיבור ישיר ובדיבור עקיף
 - המרה מדיבור ישיר לעקיף ולהפך
- יש לתת את הדעת על תפקידם הפונקציונלי כחלק מדרכי מסירת הדיבור.

תקינות תחבירית

- התאמת הפועל לעושה הפעולה (לשם או לצירוף)
- התאמת כינוי הגוף לשם, לדוגמה: קירות הכיתה הם בצבע לבן.
- שימוש תקין ונטייה תקנית של אותיות היחס ומילות היחס כגון אצל, אל, את, בשביל, בלעדי, בין, לפני, עם, כלפי
- זיהוי מבנים תחביריים משובשים (צירוף או משפט) ותיקונם (לרבות הסבר)

מילות היחס

- נטייה ושיבוץ של מילות היחס בהקשר (בהינתן מחסן מילות יחס או בלעדיו)
- שימוש במילות היחס המתאימות בהצטרפותן לפועל ולשם, כגון קינא ב/ל, אחראי ל/על, בחר ב/את, לבקר את/אצל

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

מערכת הצורות	
השורשים יהיו מגזרת השלמים ומהגזרות העלולות (נחים וחסרים). התלמידים לא יידרשו לנתח שורש, בניין או משקל של הפעלים והשמות. - הטיה, שיבוץ ובנייה של פעלים ושמות לרבות שמות פעולה בבניינים שונים על-פי שם פועל נתון והתאמתם להקשר. הערה: שם הפועל שבסוגריים מכון למשפחת מילים מאותו שורש, והוא אינו מחייב בהכרח הבניה במשפט (2) על פי אותו בניין. דוגמה: על פי שם הפועל שבסוגריים, כתבו פועל או שם שיתאים להקשר. (1) חבריי ואני <u>סידרנו</u> (לסדר) את הכיתה לפני השיעור. (2) ה<u>סידור</u> (לסדר) של הכיסאות היה מהיר. (יש לשים לב לצמדים של שם פועל ושם הפעולה שאינם באותה תבנית פועל, למשל להיכנס-כניסה, לשער-השערה) - המרה של פעלים לשמות לרבות שמות פעולה ולהפך בהקשר טקסטואלי - ניתוח, מיון ויצירה של שמות לפי דרכי התצורה: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי - הכרת משמעויות המשקלים האלה: מְקַטֵּל, מְקַטְּלָה, מְקַטֵּל, מְקַטְּלָה, קָטַל, קָטְלוּ, קָטַלְתָּ, קָטַלְתָּ - הכרת צורות הבינוני המציינות בעלי מקצוע - הכרת משמעויות הצורנים הסופיים האלה: קָן, קָי, קָיְתָּ, קָיְתָּ, קָיְתָּ, קָיְתָּ, קָיְתָּ, קָיְתָּ - הבחנה בין צורן קָי במשמעות שם תואר לצורן קָי בנטיית שייכות, למשל משרד התחבורה מחפש פתרון יצירתי – יצירתי מוצגת בתערוכה.	הפועל והשם
שימוש תקין בשם המספר (ללא מספר חלקי): כללי שם המספר המונה, הסודר והסתמי, הנטייה וההתאם ושימוש נכון בשמות עצם בעלי ריבוי חריג. יש להקפיד על כתיב תקין בשם המספר.	שם המספר

2. שאלון 70% לנבחנים ברמה ג (סמל 11274)

שאלון זה מיועד לעולים חדשים ברמה ג, תלמידים שהגיעו לישראל והחלו ללמוד בכיתות ט-יב. זכאים להיבחן בשאלון זה גם תלמידים יוצאי אתיופיה ובני המנשה המוגדרים עולים רמה ב, שהגיעו לישראל והחלו ללמוד באחת מהכיתות ד-ח.

נבחנים שאך זה עתה הגיעו ארצה ובתקופה קריטית זאת של גיל ההתבגרות זקוקים לזמן התערות בשפה הן כדי לצבור ביטחון לדבר בה ולתקשר בה עם החברה הקולטת, הן כדי להשתמש בה לצרכים לימודיים ואקדמיים. על כן חשוב שלא להאיץ את התהליך ולהגיש אותם לבחינת הבגרות בעברית כשהם עדיין לא שולטים היטב במיומנויות השפה: בקריאה ובכתיבה. בהתאם לכך, אנו ממליצים להגיש את תלמידי רמה ג אך ורק בכיתה יב.

מבנה השאלון 11274:

פרקים	נושאים	ממדים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא	טקסטים למטרות שונות:	הוראת שפה באמצעות טקסטים תתמקד בפיתוח מיומנויות אורייניות בהבנת הנקרא ושאלת שאלות בממדי ההבנה השונים וכן הבנת מילים מתוך הקשר.	הבחינה תכלול שניים-שלושה מאמרים בהיקף כולל של כ-750 מילים.	55%
	- טקסטים למטרת מסירת מידע במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו - טקסטים למטרת טיעון ושכנוע - טקסטים למטרת הפעלה והדרכה בתוך כך ישולבו – - טקסטים בלתי רציפים כגון טבלאות ותרשימים - טקסטים בלתי מילוליים כגון איורים ותמונות - טקסטים זעירים כגון דבקיות, מודעות ופרסומות	(ראו "עקרונות להוראת עברית כשפה שנייה" בעמודים 2-6).	ייתכנו קטעים קצרים, טקסטים זעירים, כגון כותרות, פרסומות וקטעי דיאלוג או שיחה. ייתכנו טקסטים בלתי רציפים וחזותיים. פרק ההבנה יכול שאלות בדיקה לכל אחד מהטקסטים וכן שאלות ממזגות. תיתכנה שאלות על אוצר מילים וביטויים מן הטקסטים.	

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

	היקף הכתיבה	תוכן ומבנה:	מטרות הכתיבה:	
25%	במטלת הכתיבה הוא כ-150 מילים.	- ציר רעיוני ברור וקוהרנטי - פתיחה מתאימה	- טיעון ושכנוע - בקשה, תלונה, המלצה	
	- בהערכת הכתיבה זכאי התלמיד העולה להתעלמות משגיאות כתיב - יינתן דגש על כתיבה לכידה ועל ניסוח ומבע ברורים.	- שתציג את הנושא (הפתיחה יכולה להיות הגדרה, תיאור התופעה, תיאור המצב הקיים וכיוצא בזה בהתאם לנושא הכתיבה ובהתאם למטלה. - מודעות לנמען - רלוונטיות - קישוריות - ארגון הטקסט באופן ראוי מבחינה גרפית (חלוקה לפסקאות) - לשון וניסוח	- מסירת מידע - קריאה לפעולה סוגי הכתיבה: - כתיבת טיעון על כל רכיביו: פתיחה, הבעת עמדה, נימוקים מבוססים, טענת נגד והפרכה - מכתב למטרות שונות	הבעה בכתב

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

20%	שם העצם ושם התואר - מינו של שם העצם, לרבות מילים שכיחות בלא סממן חיצוני של המין, כגון אבן, עיר, יום - ריבוי שמות העצם, לרבות צורות ריבוי החורגות מהמערכת - צירופי שם עצם ותואר: יידוע הצירופים, ריבוי הצירופים (לרבות צורות חריגות), התאם במין ובמספר - צירופי סמיכות: יידוע הצירוף - המרת הכינוי החבור בכינוי פרוד ולהפך - יידוע השם: ה"א היידוע, מילות היחס + תווית היידוע (בְּבִית, בַּבֵּית, מֵהַבֵּית) הפועל - הפיכת שם פועל לפועל נטוי בתוך משפט מילות היחס - נטיית מילות היחס השונות (ב, את, כמו, ל, מן, אצל, על יד, בשביל, בין, אל, על, מעל, אחרי, מאחורי, לפני, בלעדי, על ידי) והתאמתן לפועל ו/או לשם במשפט - התאמת מילות היחס ואותיות היחס המוצרכות לפועל - שימוש תקין במילת היחס "את" לפני שם עצם מיוחד תחביר שימוש במילות קישור מתאימות לבניית משפטים בקשרים לוגיים שונים: <u>משפטי סיבה ותוצאה</u> בראש משפט או פסוקית: בגלל ש, משום ש, מכיוון ש, כי, לכן, לפיכך, על כן לפני שם עצם: בגלל (ה־) <u>משפטי ניגוד והשוואה</u> בראש משפט או פסוקית או בין איברים: כמו ש, ואילו, אך, אבל לפני שם עצם: כמו, בניגוד ל־, בהשוואה ל־, לעומת (ה־) <u>משפטי ויתור והסתייגות</u> בראש משפט או פסוקית או בין איברים: לעומת זאת, אף על פי כן <u>משפטי תכלית</u> לפני שם עצם: בשביל (ה־) לפני שם פועל: כדי, בשביל בראש פסוקית: כדי ש <u>משפטי זמן</u> לפני, אחרי, כש, כאשר, אחרי ש, לפני ש, בזמן ש <u>משפטי תנאי קיים: אם</u>	לשון
-----	---	------

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

	תקינות תחבירית יש להקפיד על התאם במין ובמספר בין הפועל לעושה הפעולה ועל התאם בין מילות היחס לשם או לפועל במשפט. כמו כן יש להתמקד בשימוש התקין ובמשמעות הסמנטית של הקשרים בתוך הקשר המשפט או יחידת השיח וביצירת משפטים בעלי סדר תקין והגיוני. הערה: נושאים נוספים בתקינות ראו בסעיף שם העצם ושם התואר. שם המספר • הבחנה בין זכר לנקבה במספר המונה, במספר הסודר ובמספר הסתמי במספרים 1-100 בלבד (כולל צורות סמיכות, כגון שלושת הנערים) • שימוש נכון בתאריכים שימו לב: בפרק הלשון בבחינה אין בחירה.	
--	--	--

משך הבחינה: שלוש שעות

חומר עזר מותר לשימוש: מילון או מילונית אלקטרונית שפת-אם-עברית, עברית-שפת-אם או כל מילון בעברית. ייאסר כל שימוש במילון או מילונית הדורשים חיבור לאינטרנט.

נבחנים מותאמים: שאלון זה הוא שאלון בסיס והוא מותאם גם לנבחנים הזכאים להתאמה של שאלון מותאם. כלומר, לשאלון זה אין מצורפת טבלת התאמה ואין חלופה נפרדת לנבחנים מותאמים.

שאלוני העבר מפורסמים בפורטל הפדגוגי.